

Lakivaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle Tuomioistuinvirastoa koskevaksi lainsäädännöksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle Tuomioistuinvirastoa koskevaksi lainsäädännöksi (HE 136/2018 vp): Asia on saapunut lakivaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty perustuslakivaliokuntaan lausunnon antamista varten.

Lausunto

Asiasta on annettu seuraava lausunto:

- perustuslakivaliokunta PeVL 49/2018 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- erityisasiantuntija Anu Koivuluoma, oikeusministeriö
- hallitussihteeri Anna Gau, valtiovarainministeriö
- esittelijäneuvos Jarmo Hirvonen, Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia
- oikeusneuvos Jarmo Littunen, korkein oikeus
- oikeusneuvos Niilo Jääskinen, korkein hallinto-oikeus
- presidentti Mikko Könkkölä, Helsingin hovioikeus
- presidentti Tapani Vasama, Vaasan hovioikeus
- laamanni Jyrki Kiviniemi, Lapin kärjäoikeus
- ma. ylituomari Toni Sarivirta, Itä-Suomen hallinto-oikeus
- osaston johtaja Aija Peltola, vakuutus-oikeus
- ylituomari Kimmo Mikkola, markkinaoikeus
- johtaja Teemu Jokinen, Kaakkois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri
- puheenjohtaja Kirsti Uusitalo, tuomarinkoulutuslautakunta
- puheenjohtaja Tatu Leppänen, tuomarINVALINTALAUTAKUNTA
- puheenjohtaja Outi Ahonen, Oikeushallinnon henkilökunta OHK ry
- puheenjohtaja, asianajaja Jarkko Ruohola, Suomen Asianajajaliitto
- toiminnanjohtaja Jore Tilander, Suomen Lakimiesliitto ry
- varapuheenjohtaja Minna Hällström, Suomen tuomariliitto ry
- professori Olli Mäenpää

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

Valiokunnan mietintö LaVM 13/2018 vp

- oikeuskanslerinvirasto
- työtuomioistuin
- Valtakunnansyyttäjänvirasto
- Valtakunnanvoudinvirasto
- Ahvenanmaan maakunnan hallitus
- Ahvenanmaan maakuntapäivät

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi tuomioistuinlakia, tuomioistuinharjoittelusta annettua lakia, käräjäoikeuden lautamiehistä annettua lakia ja turvatarkastuksista tuomioistuimissa annettua lakia. Perustettavaksi ehdotetaan Tuomioistuinvirasto, joka huolehtisi tuomioistuinlaitoksen keskushallintoviranomaisen tehtävistä. Virastolle kuuluisi pääosa niistä keskushallintotehtävistä, joita nykyisin hoidetaan oikeusministeriössä. Oikeusministeriö huolehtisi edelleenkin tuomioistuinlaitokseen liittyvistä valtioneuvostotason tehtävistä, kuten strategisesta ja taloudellisesta ohjauksesta sekä säädösvalmistelusta.

Tuomioistuinviraston tehtävänä olisi huolehtia tuomioistuinlaitoksen toimintaedellytyksistä, tuomioistuinten toiminnan kehittämisestä, suunnittelusta ja tukemisesta. Virasto toimisi oikeusministeriön hallinnonalalla, mutta olisi toiminnallisesti itsenäinen keskusvirasto. Se palvelisi koko tuomioistuinlaitosta.

Tuomioistuinvirastossa ylintä päätösvaltaa käyttäisi tuomarienemmistöinen johtokunta. Viraston käytännön toiminnasta huolehtisi päätoiminen ylijohtaja. Virasto päättäisi itse organisaatiorakenteestaan ja määräisi siitä työjärjestyksessään.

Tuomioistuinvirastosta säädettäisiin tuomioistuinlaissa. Tehtävien siirto oikeusministeriöstä Tuomioistuinvirastolle edellyttäisi lisäksi eräiden muiden tuomioistuinlain säännösten tarkistamista. Lisäksi tuomioistuinharjoittelusta annettua lakia, käräjäoikeuden lautamiehistä annettua lakia ja turvatarkastuksista tuomioistuimissa annettua lakia olisi tarkistettava. Esitys liittyy valtion vuoden 2020 talousarvioon.

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan vuoden 2020 alusta. Poikkeuksena olisivat eräät tuomioistuinlain ja tuomioistuinharjoittelusta annetun lain säännökset, jotka tulisivat voimaan mahdollisimman pian.

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Yleistä

Hallituksen esityksessä ehdotetaan Tuomioistuinviraston perustamista. Uuden viraston on tarkoitus huolehtia tuomioistuinten keskushallintoon kuuluvista tehtävistä, joita nykyisin hoitaa valtioneuvoston alaisuudessa toimiva oikeusministeriö. Vastaavanlainen ministeriöstä erillinen kes-

Valiokunnan mietintö LaVM 13/2018 vp

kushallintovirasto on ollut Ruotsissa vuodesta 1975, Tanskassa vuodesta 1999 ja Norjassa vuodesta 2002 lähtien.

Suomessakin ministeriöstä erillisen keskushallintoviraston perustamisesta on keskusteltu pitkään. Lakivaliokunta kannattaa uuden viraston perustamista katsoen, että uudistus on myös Suomessa tarpeen ja tärkeä. Viraston perustamisella on suuri periaatteellinen merkitys, sillä nykyistä järjestelmää, jossa tuomioistuinten keskushallintoa hoitaa poliittisesti ohjattu oikeusministeriö, ei voida pitää tuomioistuinten valtiosääntöoikeudellisen erityisaseman ja riippumattomuuden kannalta ongelmattomana. Se, että oikeusministeriön ja tuomioistuinten väliin luodaan itsenäinen Tuomioistuinvirasto, lisää tuomioistuinten rakenteellista riippumattomuutta ja on omiaan lisäämään luottamusta tuomioistuinten toimintaan. Niin ikään kansallinen ja kansainvälinen kehitys sekä kansainväliset suositukset tukevat viraston perustamista. Keskushallintotehtävien siirtäminen pois ministeriöstä vastaa myös valtion keskushallinnon yleisiä kehittämisperiaatteita, ja oikeusministeriön hallinnonalalla näin on tehty aiemmin rangaistusten täytäntöönpanossa, syytälaitoksessa ja ulosottolaitoksessa. Lisäksi itsenäisellä Tuomioistuinvirastolla voidaan arvioida olevan oikeusministeriötä paremmat edellytykset kehittää tuomioistuinten toimintaa ja näin edistää oikeusturvan toteutumista.

Hallituksen esityksestä ilmenevän ja saamansa selvityksen perusteella lakivaliokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena sekä puoltaa siihen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomioin ja muutosehdotuksin.

Tuomioistuinviraston itsenäisyys ja tuomioistuinten riippumattomuus

Tuomioistuinvirasto on valtion keskushallintoon kuuluva virasto, mutta tuomioistuinten erityisasema tulee ottaa sen asemassa ja tehtävissä huomioon. Tuomioistuinten erityisasemaan on hallituksen esityksen valmistelussa kiinnitetty lakivaliokunnan mielestä asianmukaista huomiota. Nimenomaisesti säädetään muun muassa siitä, että Tuomioistuinviraston on toiminnassaan otettava huomioon tuomioistuinten riippumattomuus sekä ylimmille tuomioistuimille perustuslaissa säädetyt tehtävät ja asema (1. lakiehdotuksen 19 a luvun 3 §:n 1 mom.), sekä siitä, että Tuomioistuinviraston tehtävät eivät rajoita tuomioistuimille säädettyä toimivaltaa (1. lakiehdotuksen 19 a luvun 3 §:n 2 mom.). Tuomioistuinten erityisasema on otettu huomioon myös muutoin muun muassa jäljempänä tarkemmin käsiteltävissä Tuomioistuinviraston johtamista koskevissa säännöksissä.

Toisaalta Tuomioistuinvirastoa koskevan perussäännöksen mukaan virasto toimii oikeusministeriön hallinnonalalla (1. lakiehdotuksen 19 a luvun 1 §). Perustuslakivaliokunnan mukaan tällainen muotoilu merkitsee sitä, että viraston asema rinnastuu valtionhallinnon muihin virastoihin ja laitoksiin (PeVL 49/2018 vp, s. 4), jolloin virasto toimii normaalien valtion keskushallinnon ohjaus- ja valvontasuhteiden puitteissa. Hallituksen esityksen tarkoitus kuitenkin on, että virasto on toiminnallisesti itsenäinen (HE, s. 1, 29 ja 41). Koska Tuomioistuinviraston tulee olla toiminnallisesti mahdollisimman itsenäinen ja riippumaton suhteessa oikeusministeriöön eikä tavanomainen hallinnollinen asema takaa virastolle sellaista riippumattomuutta, jota tuomioistuinhallinnolta voidaan sen erityispiirteiden vuoksi edellyttää, lakivaliokunta ehdottaa perustuslakivaliokunnan lausuntoon viitaten Tuomioistuinviraston riippumattomuutta sääntelyssä korostettavaksi ja selkeytettäväksi jäljempänä yksityiskohtaisissa perusteluissa kuvatulla tavalla.

Valiokunnan mietintö LaVM 13/2018 vp

Tuomioistuinviraston tehtävät

Tuomioistuinviraston perustaminen mahdollistaa oikeusministeriössä nykyisin hoidettavien tuomioistuinten keskushallintotehtävien siirtämisen viraston hoidettaviksi. Ehdotetun sääntelyn mukaan Tuomioistuinvirasto huolehtii tuomioistuinlaitoksen toimintaedellytyksistä sekä tuomioistuinten toiminnan kehittämisestä, suunnittelusta ja tukemisesta (1. lakiehdotuksen 19 a luvun 1 §). Virasto vastaa muun muassa tuomioistuinten tulosohjauksesta ja huolehtii tuomioistuinten toimitilahallinnosta, tietojärjestelmien ylläpito- ja kehittämistehtävistä sekä koulutuksen järjestämisestä tuomareille ja tuomioistuimen muulle henkilöstölle yhteistyössä tuomarinkoulutuslautakunnan kanssa (1. lakiehdotuksen 19 a luvun 2 §). Tuomioistuinviraston perustamisen jälkeen oikeusministeriön vastuulle jäävät erityisesti valtioneuvostotason tehtävät, kuten tuomioistuinlaitoksen strateginen ja taloudellinen ohjaus, säädösvalmistelu sekä tuomioistuinten talousarvio- ja kehysvalmistelu.

Tuomioistuinviraston perustamisen lähtökohtana on esityksen mukaan ollut, että kaikki mahdolliset tehtävät, jotka on järkevää ja tarkoituksenmukaista hoitaa ministeriötä alemmalla tasolla, siirretään virastolle (HE, s. 26). Tuomioistuinten virkaehtosopimuksia ja virkajärjestelyjä koskeva toimivalta ehdotetaan kuitenkin säilytettäväksi tässä vaiheessa oikeusministeriöllä. Esityksessä tätä perustellaan sillä, että hallinnonalan virkaehtosopimuksia koskevaa neuvottelutoimivaltaa tai virkajärjestelyoikeuksia ei ole yleensä siirretty uusille keskusvirastoille heti (s. 27). Näin on toimittu Valtakunnansyyttäjänvirastoa ja Valtakunnanvoudinvirastoa perustettaessa. Lisäksi Tuomioistuinviraston tehtäväkentän laajuus huomioon ottaen esityksessä pidetään perusteltuna, että virasto voi ensimmäisinä toimintavuosinaan keskittyä kaikkein keskeisimpiin tehtäviin.

Lakivaliokunta ei kuitenkaan pidä Tuomioistuinviraston perustamisen lähtökohdat ja tavoitteet huomioon ottaen perusteltuna ehdotusta siitä, että tuomioistuinten virkaehtosopimuksia sekä tuomioistuinlaitoksen virkojen perustamista, lakkauttamista ja siirtämistä koskeva toimivalta säilytetään oikeusministeriöllä. Mainittu toimivalta on keskeinen Tuomioistuinviraston perustehtävissä, kuten tuomioistuinten toiminnan ja tuloksellisuuden kehittämisessä sekä voimavarojen jakamisessa, joten mainitun toimivallan jääminen oikeusministeriölle heikentäisi Tuomioistuinviraston mahdollisuuksia huolehtia tuomioistuinten toimintaedellytyksistä eikä vahvistaisi tuomioistuinten riippumattomuutta. Myös perustuslakivaliokunta on esityksestä antamassaan lausunnossa katsonut, että kyseisen toimivallan säilyttäminen oikeusministeriöllä on jännitteisessä suhteessa viraston perustamisen keskeisimmän tavoitteen kanssa (PeVL 49/2018 vp, s. 4). Toimivallan tällaista hajauttamista voidaan pitää myös epätarkoituksenmukaisena.

Edellä olevan perusteella virkojen perustamiseen, lakkauttamiseen ja siirtämiseen sekä tuomioistuinten virkaehtosopimuksiin liittyvän toimivallan on lakivaliokunnan mukaan perusteltua olla Tuomioistuinvirastolla. Tästä on aiheellista säätää jo tässä yhteydessä jäljempänä tarkemmin selvitettävällä tavalla, eikä jättää toimivallan siirtämistä tulevaisuudessa harkittavaksi ja tehtäväksi. Siirtymäsäännöksiin voidaan ottaa huomioon se, että toimivallan siirto voidaan toteuttaa hallitusti ja siten, että virastoon kyetään rekrytoimaan tehtävän kannalta tarpeellista osaamista. Lakivaliokunnan näkemyksen mukaan riittävä siirtymäaika nämä seikat huomioon ottaen on vuosi Tuomioistuinviraston perustamisesta. Jos Tuomioistuinvirasto perustetaan 1.1.2020 alkaen, toimivallan tulisi olla Tuomioistuinvirastolla 1.1.2021 alkaen.

Valiokunnan mietintö LaVM 13/2018 vp

Hallituksen esityksessä katsotaan, että Tuomioistuinviraston perustaminen mahdollistaa tuomioistuimissa nykyisin hoidettavien hallinnollisten tehtävien siirtämisen virastolle (s. 33). Päälekkäisten hallinnollisten tehtävien sekä mahdollisesti erilaisten tukipalvelujen siirtäminen tulevaisuudessa virastolle voi olla työn tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi järkevää, mutta lakivaliokunnan mukaan asiaa on arvioitava huolellisesti, sillä tuomioistuinten ja niiden lainkäytön itsenäisyys ja riippumattomuus edellyttävät, että tuomioistuimilla on myös omaa hallintohenkilökuntaa.

Tuomioistuinviraston johtokunta

Ylintä päätösvaltaa Tuomioistuinvirastossa käyttää ehdotetun sääntelyn mukaan johtokunta eikä viraston päällikkö. Johtokunta asetetaan viideksi vuodeksi kerrallaan. Kokoonpanoon kuuluu yhteensä kahdeksan jäsentä, joista kuusi on tuomareita edustaen eri tuomioistuinlinjoja ja oikeusasteita. Lisäksi johtokunnassa on tuomioistuinten muuta henkilöstöä kuin tuomareita edustava jäsen sekä jäsen, jolla on erityisesti julkishallinnon johtamisen asiantuntemusta.

Ehdotettu johtamisjärjestelmä on valtion keskushallinnossa poikkeuksellinen, mutta johtokunnan vahva asema päätöksenteossa ja tuomarienemmistöisyys ovat lakivaliokunnan mukaan tuomioistuinhallinnossa perusteltuja ja asianmukaisia tuomioistuinten perustuslaillisen erityisaseman ja riippumattomuuden vuoksi. Lisäksi ratkaisu on kansainvälisten suositusten mukainen. Johtokunnassa on varsin monta jäsentä, mutta tämä on Suomen tuomioistuinjärjestelmässä välttämätöntä, koska Tuomioistuinviraston toiminnan ja tehtävien kannalta johtokunnassa on tärkeää olla tasapuolisesti ja laaja-alaisesti asiantuntemusta eri tuomioistuinten työstä ja toiminnasta, tuomioistuinlinjoista ja oikeusasteista. On myös perusteltua, että tuomareiden lisäksi johtokunnan kokoonpanossa on tuomioistuinten muun henkilöstön edustaja. Lisäksi kansainvälisten suositusten mukaan ylintä päätösvaltaa käyttävässä elimessä tulisi olla ainakin yksi tuomioistuinlaitoksen ulkopuolinen jäsen. Tämä monipuolistaa johtokunnan kokoonpanoa ja edistää luottamusta sen toimintaan. Nämä seikat huomioon ottaen lakivaliokunta puoltaa myös julkishallinnon johtamisen asiantuntijan kuulumista johtokuntaan.

Lakivaliokunta on tässä yhteydessä harkinnut myös asianajajan kuulumista Tuomioistuinviraston johtokuntaan. Hallituksen esitykseen ei sisälly tätä koskevaa ehdotusta (HE, s. 24–25), mutta viraston perustamista pohtinut toimikunta on tätä ehdottanut (Oikeusministeriö. Mietintöjä ja lausuntoja 23/2017). Asianajajan kuulumiselle viraston johtokuntaan voidaan lakivaliokunnan mielestä esittää vahvoja perusteita. Tätä puoltaisi muun muassa se, että asianajajat tuntevat työnsä vuoksi tuomioistuinten toimintaa erittäin hyvin ja edustavat laajasti tuomioistuimissa eri rooleissa asioivia. Asianajajaedustaja toisi siten johtokuntaan merkityksellistä tuomioistuinten asiakasnäkökulmaa ja monipuolistaisi sitä. Myös muissa Pohjoismaissa tuomioistuinviraston johtokunnassa on asianajajien edustus.

Asianajajien edustus ei kuitenkaan ole ehdottoman välttämätön Tuomioistuinviraston tai sen johtokunnan tehtävien kannalta, ja tuomioistuimilla on muitakin keskeisiä sidosryhmiä, kuten syyttäjät ja julkiset oikeusavustajat. Lisäksi esityksen mukainen kokoonpano, jossa on yksi tuomioistuinlaitoksen ulkopuolinen jäsen, täyttää kansainväliset suositukset.

Valiokunnan mietintö LaVM 13/2018 vp

Saamaansa selvitystä kokonaisuutena arvioituaan lakivaliokunta on päättänyt puoltamaan hallituksen esittämää ratkaisua. On kuitenkin tärkeää, että Tuomioistuinviraston ja sen johtokunnan työssä huolehditaan yhteistyöstä eri sidosryhmien kanssa ja otetaan huomioon yhteistyössä esille tulleita näkökohtia viraston ja tuomioistuinlaitoksen kehittämistä. Esityksen mukaisen kokoonpanon toimivuutta on jatkossa myös aiheellista seurata.

Ehdotetun sääntelyn mukaan muiden tuomioistuinten kuin korkeimpien oikeuksien osalta ehdokkaat johtokunnan tuomarijäseniksi ja muuksi henkilöstön edustajaksi nimeävät päällikkötuomarit. Valintavaihe edellyttää laajoja konsultaatioita ja on varsin monivaiheinen, mutta valiokunta pitää ehdotusta hyväksyttävänä ottaen huomioon, ettei nimeämisvalta kuulu luontevasti myöskään korkeimmille oikeuksille eikä tuomarinvalintalautakunnalle. Myöskään mainittujen ehdokaiden valinta vaaleilla ei olisi perusteltu eikä tarkoituksenmukainen ottaen huomioon, että Tuomioistuinviraston johtokunnan jäsenen tehtävänä ei ole ajaa edustamansa tuomioistuimen, tuomioistuinlinjan, oikeusasteen eikä henkilöstöryhmän asiaa, vaan toimia koko tuomioistuinlaitoksen edun mukaisesti.

Tuomioistuinviraston ylijohtaja

Tuomioistuinviraston päivittäisestä johtamisesta vastaa viiden vuoden määräajaksi nimitettävä ylijohtaja. Tuomioistuinviraston ylijohtaja on valtion virkamieslain (750/1991) 26 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettu viraston päällikkö, mutta tuomioistuinten riippumattomuuden vuoksi hänen asemansa poikkeaa viraston päällikön asemasta muissa valtion virastoissa. Tämä ilmenee siten, että Tuomioistuinvirastossa ylintä päätösvaltaa käyttää ylijohtajan sijasta tuomarienemmistöinen johtokunta ja ylijohtajan nimittää valtioneuvoston sijasta viraston johtokunta.

Tuomioistuinlakiin ehdotetaan lisättäväksi erityissäännös ylijohtajan kelpoisuusvaatimuksista, jonka mukaan sen lisäksi, mitä valtion virkamieslain 8 §:n 2 momentissa säädetään, ylijohtajan kelpoisuusvaatimuksena on ylempi oikeustieteellinen korkeakoulututkinto (1. lakiehdotuksen 19 a luvun 12 §). Ehdotettu sääntely merkitsee sitä, että ylijohtajan kelpoisuusvaatimukset poikkeavat tutkintovaatimuksen osalta valtion virkamieslain 8 §:n 2 momentista, jossa edellytetään ylempää korkeakoulututkintoa. Muilta osin ylijohtajan kelpoisuusvaatimukset seuraavat mainitusta valtion virkamieslain säännöksestä. Näitä ovat tehtävän edellyttämä monipuolinen kokemus, käytännössä osoitettu johtamistaito ja johtamiskokemus. Hallituksen esityksessä erityissäännöstä ylijohtajan tutkintovaatimuksesta perustellaan sillä, että Tuomioistuinviraston tehtävät edellyttävät ylijohtajalta hyvää tietämystä ja tuntemusta Suomen oikeusjärjestelmästä ja kykyä ymmärtää ja hallita vaativia ja laajoja oikeudellisia kysymyksiä (s. 28). Lisäksi esityksessä tuodaan esiin, että myös muilta oikeusministeriön keskushallintoviranomaisten päälliköiltä edellytetään ylempää oikeustieteellistä korkeakoulututkintoa.

Lakivaliokunnan mukaan Tuomioistuinviraston asema ja tehtävät edellyttävät, että viraston johdossa on tuomioistuinlaitoksen ja tuomioistuinten toiminnan tuntemusta. Tämän varmistamiseksi on perusteltua ja tarpeen edellyttää ehdotetun sääntelyn mukaisesti, että viraston ylin päättävä elin, johtokunta, on tuomarienemmistöinen edustaen eri tuomioistuimia. Johtokunnan asema, kokoonpano ja tehtävät huomioon ottaen lakivaliokunta ei kuitenkaan pidä tarpeellisenä edellyttää, että viraston ylijohtajalla on ylempi oikeustieteellinen korkeakoulututkinto. Tuomioistuinviraston ylijohtajan tehtävä on puhdas hallintotehtävä, jonka menestykselliseen hoitamiseen myös

Valiokunnan mietintö LaVM 13/2018 vp

muut ylemmät korkeakoulututkinnot voivat antaa tarvittavan pohjan. Tällaisen valtion virkamieslain 8 §:n 2 momentin tutkintovaatimuksesta poikkeavan vaatimuksen säätämisen tulisi valtion virkamieslain esitöiden mukaan olla poikkeuksellista (HE 298/2014 vp). Valiokunnan mielestä erityinen tutkintovaatimus myös merkittävästi rajaa hakijakuntaa, jonka voidaan muutoinkin arvioida olevan verraten kapea. Sen sijaan valtion virkamieslain 8 §:n 2 momentin mukainen vaatimus ylemmästä korkeakoulututkinnosta laajentaa kelpoisuusvaatimukset täyttävien piiriä ja mahdollistaa esimerkiksi talouteen tai organisaatioiden kehittämiseen perehtyneen henkilön nimittämisen ylijohtajaksi, mutta se ei estä nimittämästä virkaan ylemmän oikeustieteellisen korkeakoulututkinnon omaavaa henkilöä. Valiokunta myös toteaa, että Tuomioistuinviraston ylijohtajan vertaaminen valtakunnansyyttäjään ja valtakunnanvoudiin ei ole perusteltua hallinnollisen aseman ja tehtävien erojen vuoksi. Valtakunnansyyttäjältä ja valtakunnanvoudilta on perusteltua edellyttää ylempää oikeustieteellistä korkeakoulututkintoa, koska kyse on viraston päälliköstä, joka johtaa lainkäyttöviranomaisia eli syyttäjiä ja voutia ja joka on samalla itse tällainen lainkäyttöviranomainen.

Edellä esitetyistä syistä lakivaliokunta ei puolla hallituksen esityksessä ehdotettua erityissäännöstä ylijohtajan kelpoisuusvaatimuksista, vaan pitää perustellumpana sitä, että Tuomioistuinviraston ylijohtajan kelpoisuusvaatimukset perustuvat valtion virkamieslain 8 §:n 2 momenttiin myös tutkintovaatimuksen osalta. Ehdotettua sääntelyä on tämän mukaisesti tarpeen muuttaa jäljempänä yksityiskohtaisissa perusteluissa kuvatulla tavalla.

Suhde tuomarivalintalautakuntaan ja tuomarinkoulutuslautakuntaan

Lakivaliokunta on aiemmin tuomioistuinlakia koskevasta hallituksen esityksestä (HE 7/2016 vp) antamassaan mietinnössä (LaVM 8/2016 vp) käsitellyt kyseisessä esityksessä ehdotetun tuomarien koulutusjärjestelmän suhdetta perustettavan Tuomioistuinviraston tehtäviin. Valiokunta on pitänyt ehdotettua järjestelmää toteuttamiskelpoisena, mutta se on pitänyt tärkeänä, että mahdollisuudet organisoida koulutusjärjestelmä osaksi Tuomioistuinvirastoa selvitetään.

Tuomioistuinviraston suhdetta paitsi tuomarinkoulutuslautakuntaan myös tuomarivalintalautakuntaan on pohdittu nyt käsillä olevan uudistuksen valmistelussa (HE, s. 28, 29, 35 ja 36). Tässä arvioinnissa on päädytty siihen, että lautakunnat toimivat Tuomioistuinviraston perustamisen jälkeenkin itsenäisinä eikä niitä organisoida osaksi virastoa. Tästä seuraa, että lautakunnat jatkossakin nimittävät itse sihteerinsä. Käytännön toiminnan järjestämisen kannalta pidetään kuitenkin tarkoituksenmukaisena, että lautakunnat voivat hyödyntää viraston palveluja ja voivat toimia Tuomioistuinviraston yhteydessä.

Lakivaliokunta pitää hallituksen esityksessä ehdotettua ratkaisua edellä olevan valossa hyväksyttävänä. On kuitenkin tärkeää, että hallitus seuraa ehdotetun ratkaisun toimivuutta ja vaikutuksia. Tuomarinkoulutusjärjestelmän uudistuksen yhteydessä eduskunta on lakivaliokunnan mietinnön pohjalta edellyttänyt, että hallitus seuraa uudistuksen toimivuutta ja vaikutuksia ja antaa lakivaliokunnalle asiasta selvityksen sekä vuoden 2020 että vuoden 2023 loppuun mennessä (LaVM 8/2016 vp ja EV 99/2016 vp). Lakivaliokunta pitää perusteltuna, että jatkossa seurataan myös sitä, miten tuomarinkoulutuslautakunnan organisoiminen ja suhde Tuomioistuinvirastoon on toiminut viraston perustamisen jälkeen. Sama koskee tuomarivalintalautakuntaa. Myös lautakuntien asemasta ja suhteesta Tuomioistuinvirastoon on siten perusteltua antaa lakivaliokunnalle selvitys

Valiokunnan mietintö LaVM 13/2018 vp

vuoden 2023 loppuun mennessä. Valiokunta ehdottaa asiasta lausuman hyväksymistä (*Valiokunnan lausumaehdotus 1*).

Tuomioistuinviraston johtokunnan jäsenten ja ylijohtajan virkavastuusta

Tuomioistuinviraston ylijohtaja on virkasuhteessa Tuomioistuinvirastoon, joten häneen sovelletaan rikoslain 40 luvun virkarikossäännöksiä. Niin ikään rikoslain 40 luvun virkarikossääntely koskee Tuomioistuinviraston johtokunnan jäsentä mainitun luvun 11 §:n 2 kohdassa olevan määritelmän ja 12 §:n nojalla.

Tuomioistuinlain 22 luvun 1 §:ssä säädetään siitä, mitkä tuomioistuimet käsittelevät tuomioistuinten jäseniä ja virkamiehiä koskevat virkarikossyyteasiat. Lakivaliokunnan näkemyksen mukaan kyseinen säännös ei koske tuomaria Tuomioistuinviraston johtokunnan jäsenen tehtävässä, koska tällöin tuomari toimii julkista luottamustehtävää hoitavana henkilönä eikä hän toimi tuomioistuimessa tuomioistuimen jäsenenä eikä käytä tuomiovaltaa. Edellä esitetystä seuraa, että tuomaria on syytettävä Tuomioistuinviraston johtokunnan jäsenenä tekemästään virkarikoksesta käräjäoikeudessa eikä tuomioistuinlain 22 luvun 1 §:ssä tarkoitetussa tuomioistuimessa. Selvää on, että myös Tuomioistuinviraston ylijohtajaa tulee syyttää virkarikoksesta käräjäoikeudessa.

Vastaavalla tavalla perustuslain 110 §:n 1 momentti, jonka mukaan syytteen nostamisesta tuomaria vastaan lainvastaisesta menettelystä virkatoimessa päättää oikeuskansleri tai oikeusasiamies, ei koske tuomaria Tuomioistuinviraston johtokunnan jäsenen tehtävässä. Tuomioistuinviraston johtokunnan jäsentä — olipa kyseessä tuomari tai muu henkilö — vastaan nostettavasta virkasyytteestä päättää siten kihlakunnansyyttäjä.

Tuomioistuinviraston resurssit

Hallituksen esityksen mukaan (s. 36 ja 37) Tuomioistuinviraston henkilöstön määrä on vähintään 45 henkilötyövuotta, jolloin viraston vuosittaiset toimintamenot ovat noin neljä miljoonaa euroa. Tästä valtaosa — noin 3,4 miljoonaa euroa — on henkilöstökuluja. Lisäksi kustannuksia aiheutuu muun muassa toimitiloista ja johtokunnan jäsenten palkkioista.

Tuomioistuinviraston perustaminen vaatii valtiontaloudellisia lisäpanostuksia, vaikka tarkoitus on, että virastoon siirtyy henkilöstöä oikeusministeriöstä. Esityksessä on arvioitu tällaisen lisäpanostuksen määräksi noin kaksi miljoonaa euroa vuodessa (s. 38). Tästä 1,7 miljoonaa euroa on otettu huomioon Julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2019—2022 vuosien 2020—2022 määrärahakehyksissä. Loput rahoituksesta eli noin 0,3 miljoonaa euroa on arvioitu järjestyvän hallinnonalan kehityksen puitteissa.

Lakivaliokunta toteaa, että Tuomioistuinvirastolle ehdotettu vähimmäishenkilöstömäärä on huomattavasti vähemmän kuin muiden Pohjoismaiden vastaavissa virastoissa. Toisaalta muiden Pohjoismaiden virastojen asemassa ja tehtävissä on ehdotettuun nähden eroja, minkä vuoksi virastot eivät ole täysin verrannollisia. Valiokunta pitää esityksestä ilmenevää vähimmäishenkilöstömäärää ja voimavaroja kuitenkin virastolle ehdotettuun tehtäväkenttäänkin nähden alimitoitettuina. Tämä voi heijastua viraston kykyyn huolehtia tehtävistään ja aiheuttaa pikaista lisäresursointitarvetta. Valiokunta korostaa riittävien voimavarojen merkitystä, sillä Tuomioistuinviraston tulisi

Valiokunnan mietintö LaVM 13/2018 vp

kyetä huolehtimaan laajasta tehtäväkentästään asianmukaisesti ja laadukkaasti mahdollisimman pian viraston perustamisen jälkeen. Edellä esitetyn valossa valiokunta edellyttää, että tilannetta seurataan tarkoin ja voimavaroja tarvittaessa lisätään ripeästi.

Lakivaliokunta myös korostaa, että Tuomioistuinviraston perustaminen ei saa heikentää tuomioistuinten voimavaratilannetta, sillä tuomioistuinten perusrahoitus on jo pitkään ollut liian kireää. Lakivaliokunta on jo vuosien ajan toistuvasti huomauttanut tuomioistuinlaitoksen perusrahoituksen niukkuudesta valtion talousarvio- ja kehyslauseunnoissaan (mm. LaVL 22/2018 vp, LaVL 4/2018 vp, LaVL 13/2017 vp, LaVL 7/2017 vp, LaVL 7/2016 vp, LaVL 6/2015 vp, LaVL 6/2013 vp, LaVL 5/2012 vp, LaVL 18/2011 vp, LaVL 17/2011 vp, LaVL 13/2010 vp ja LaVL 6/2010 vp).

Voimaantulo

Tavoitteena on, että ehdotetut lait tulevat voimaan ja virasto aloittaa toimintansa 1.1.2020. Eräät tuomioistuinlain ja tuomioistuinharjoittelusta annetun lain säännökset tulevat kuitenkin voimaan mahdollisimman pian.

Edellä todetuin tavoin lakivaliokunta ehdottaa, että virkojen perustamiseen, lakkauttamiseen ja siirtämiseen sekä tuomioistuinten virkaehtosopimuksiin liittyvä toimivalta säädetään jo tässä yhteydessä Tuomioistuinvirastolle, mutta asiaa koskevat säännökset tulevat voimaan vuoden kuluttua Tuomioistuinviraston perustamisesta, jotta toimivallan siirto oikeusministeriöltä virastolle voidaan toteuttaa hallitusti. Toimivallan tulisi siten olla Tuomioistuinvirastolla 1.1.2021 lähtien, jos virasto perustetaan 1.1.2020 alkaen.

Seuranta

Perustuslakivaliokunnan mukaan uudistuksen tosiasiallisia vaikutuksia tuomioistuinten riippumattomuuteen ja oikeusturvaan on tarkoin seurattava sekä tarvittaessa viipymättä ryhdyttävä mahdollisesti havaittujen ongelmien korjaamiseen (PeVL 49/2018 vp). Niin ikään samassa yhteydessä on seurattava kaikkien viime vuosina toteutettujen tuomioistuinlaitosta koskevien uudistusten kumulatiivisia vaikutuksia tuomioistuinten riippumattomuuteen ja kansalaisten oikeusturvaan.

Myös lakivaliokunnan mukaan uudistuksen toimeenpanoa, toimivuutta ja vaikutuksia tulee seurata tarkoin laaja-alaisesti, koska kyse on periaatteelliselta ja käytännön merkitykseltään huomattavasta uudistuksesta. Aiheellista on seurata muun muassa Tuomioistuinviraston perustamisen ja toiminnan vaikutuksia tuomioistuinten riippumattomuuteen ja oikeusturvaan, oikeusministeriön ja viraston välistä suhdetta ja tehtävänjakoa, viraston johtamisjärjestelmän ja johtokunnan kokoonpanon toimivuutta sekä voimavarojen riittävyyttä. Asiasta tulee antaa lakivaliokunnalle selvitys vuoden 2025 loppuun mennessä. Valiokunta ehdottaa asiasta lausuman hyväksymistä (*Valiokunnan lausumaehdotus 2*).

Edellä todetuin tavoin tarpeen on seurata myös sitä, miten ehdotettu ratkaisu tuomarivalintalautakunnan ja tuomarinkoulutuslautakunnan organisoimisesta ja yhteistyöstä suhteessa Tuomioistuinvirastoon toimii. Myös tästä on tarpeen antaa lakivaliokunnalle selvitys. Se on tarkoituksen-

Valiokunnan mietintö LaVM 13/2018 vp

mukaista antaa kuitenkin jo vuoden 2023 loppuun mennessä, koska tuohon mennessä lakivaliokunnalle tulee antaa myös selvitys tuomarinkoulutusjärjestelmän uudistuksesta (LaVM 8/2016 vp — HE 7/2016 vp).

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Laki tuomioistuinlain muuttamisesta

11 luku. Päällikkötuomarin ja vakinaisen tuomarin nimittäminen

5 §. Tuomioistuinviraston tehtävät tuomareita nimitettäessä. Pykälässä säädetään Tuomioistuinviraston tehtävistä tuomareita nimitettäessä. Ehdotetut säännökset eivät kuitenkaan pykälän 3 momentista ilmenevin tavoin koske ylimpien tuomioistuinten nimitysasioita, jos kyse on presidentin tai jäsenen virasta. Koska ylimpien tuomioistuinten esittelijään ja esittelijän virkaan sovelletaan, mitä tuomioistuinlaissa säädetään tuomarista ja tuomarin virasta (korkeimmasta oikeudesta annetun lain 14 § ja korkeimmasta hallinto-oikeudesta annetun lain 15 §), lakivaliokunta ehdottaa, että momentti ulotetaan koskemaan myös esittelijän virkaa.

11 §. Tuomioistuimen lausunnon sisältö. Voimassa olevassa 11 §:ssä säädetään tuomioistuimen lausunnon sisällöstä tuomarinvalintalautakunnalle. Pykälän 2 momenttiin sisältyy säännös tuomarinvalintalautakunnan oikeudesta antaa tarvittaessa tarkempia ohjeita lausunnon sisällöstä. Säännös ehdotetaan kumottavaksi tarpeettomana, koska viranomainen voi laissa säädetyn tehtävänsä alalla antaa ohjeita ilman erityistä valtuutusta (HE, s. 50).

Valiokunta puoltaa ehdotettua muutosta, sillä säännöksiin sisältyvistä valtuuksista ohjeiden antamiseen on edellä mainituista syistä pitkälti luovuttu. Valiokunta kuitenkin korostaa, että säännöksen poistaminen ei merkitse asiallista muutosta nykytilaan. Tuomarinvalintalautakunta voi siten ilman nimenomaista säännöstäkin antaa tuomioistuimille tarkempia ohjeita tuomareiden valintamenettelyyn liittyvän lausunnon sisällöstä. Tämä ei ole ristiriidassa tuomioistuinten riippumattomuuden kanssa, koska ohjeet eivät koske tuomioistuinten itsenäistä lainkäyttöä.

18 luku. Aessorit

5 §. Keskeyttäminen. Voimassa olevassa pykälässä säädetään asessorin koulutusohjelman keskeyttämisestä ja keskeytyneen ohjelman loppuun suorittamisesta. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti, jonka mukaan keskeytystilanteissa asessorin nimittää päällikkötuomari. Nykyisin tästä päättää määräaikaisen tuomarin nimittämistä koskevien tuomioistuinlain 12 luvun säännösten mukaisesti korkein oikeus tai korkein hallinto-oikeus päällikkötuomarin esityksestä. Pykälän perustelujen mukaan nimitys tehtäisiin siihen tuomioistuimeen, jossa ohjelma on keskeytynyt (HE, s. 51).

Lisäksi pykälän 1 momenttia ehdotetaan selvennettäväksi siten, että keskeytynyt ohjelma voidaan suorittaa loppuun siinä tuomioistuimessa, jossa se on aloitettu. Toisaalta pykälän perusteluista ilmenee, että ohjelma on suoritettava loppuun siinä tuomioistuimessa, jossa se on keskeytetty (HE, s. 51).

Valiokunnan mietintö LaVM 13/2018 vp

Lakivaliokunta puoltaa ehdotusta seuraavin muutoksin. Ensinnäkin valiokunta tukee nimitystoimivallan siirtämistä nyt tarkoitetuissa tapauksissa pois ylimmiltä tuomioistuimilta, sillä tämä on saadun selvityksen valossa käytännön kannalta tarkoituksenmukaista. Sen sijaan, että säädetään päällikkötuomarin nimitystoimivallasta, tulee kuitenkin säätää tuomioistuimen nimitystoimivallasta. Siitä, kuka tai mikä toimittelee tuomioistuimessa käyttää nimitystoimivaltaa, säädetään tarkemmin tuomioistuimen päätösvaltaa koskevissa säännöksissä.

Tuomioistuinlain 18 luvun 1 §:n 2 momentti mahdollistaa sen, että asessori suorittaa kahden vuoden jälkeen koulutusohjelman loppuun muussa tuomarintehtävässä kuin asessorin tehtävässä tai esittelijänä korkeimmassa oikeudessa tai korkeimmassa hallinto-oikeudessa. Tällaiseen tuomarin tai esittelijän tehtävään haetaan ja nimitetään yleisten säännösten mukaisesti ilman asessorin erityisasemaa. Valiokunnan mukaan ei ole perusteltua eikä tarkoituksenmukaista, että ehdotettu nimitystoimivalta koskee nimittämistä tällaiseen toiseen tuomarin taikka esittelijän tehtävään, vaikka ohjelma olisi sellaista tehtävää hoitaessa keskeytynyt. Säännöksellä ei ole syytä luoda asessorille erityistä oikeutta palata keskeytyksen jälkeen tuomioistuinlain 18 luvun 1 §:n 2 momentissa tarkoitettuun tehtävään tai tuomioistuimeen, vaikkakin hän voi tällaiseen tehtävään haakeutua ja suorittaa siten koulutusohjelman loppuun. Hänellä on sitä vastoin aina oikeus tulla nimitetyksi asessorin virkasuhteeseen toimikauden jäljellä olevaksi ajaksi siinä tuomioistuimessa, jossa koulutusohjelma on aloitettu.

Lisäksi valiokunta toteaa, että voimassaolevan pykälän 1 momentin loppuun ehdotettua lisäystä keskeytyneen ohjelman suorittamisesta loppuun siinä tuomioistuimessa, jossa se on aloitettu, on mahdollista tulkita niin, että tiettyyn tuomioistuimeen nimitetty asessori voi keskeytyksen jälkeen palata asessoriksi vain kyseiseen tuomioistuimeen, mutta hän ei voisi suorittaa toimikauden viimeistä vuotta tuomioistuinlain 18 luvun 1 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla muussa tuomioistuimessa. Tämä ei olisi perusteltua eikä tasapuolista, minkä vuoksi valiokunta ei puolla ehdotettua lisäystä ja ehdottaa, että momentti poistetaan. Pykälän 1 momentti jää tällöin sellaiseksi kuin se on voimassa olevassa laissa. Lakiehdotuksen *johtolause* tulee tämän vuoksi tarkistaa.

IV A OSA. TUOMIOISTUINVIRASTO JA LAUTAKUNNAT

19 a luku. Tuomioistuinvirasto

1 §. Tuomioistuinvirasto. Edellä yleisperusteluissa esittämäänsä viitaten lakivaliokunta ehdottaa, että Tuomioistuinviraston riippumattomuuden korostamiseksi pykälään lisätään uusi virke Tuomioistuinviraston itsenäisyydestä.

2 §. Tuomioistuinviraston tehtävät. Edellä yleisperusteluissa esittämäänsä viitaten lakivaliokunta ehdottaa, että pykälän 2 momenttiin lisätään uusi 5 kohta, jonka mukaan Tuomioistuinviraston tehtävänä on päättää tuomioistuinten virkojen perustamiseen, lakkauttamiseen, siirtämiseen ja virkajärjestelyihin liittyvistä asioista sekä hoitaa tuomioistuinten palveluksessa olevia koskevia palvelussuhdeasioita siltä osin kuin ne eivät kuulu tuomioistuimelle tai muulle viranomaiselle. Ehdotetun lisäyksen vuoksi hallituksen esitykseen sisältyvien 5—13 kohdan numerointi muuttuu yhtä suuremmaksi.

Valiokunnan mietintö LaVM 13/2018 vp

Ehdotetun pykälän 2 momentin 13 kohdan (hallituksen esityksen 12 kohdan) mukaan Tuomioistuinviraston tehtäviin kuuluu huolehtia muista tuomioistuinlaitoksen keskushallintotehtävistä. Perustelujen mukaan kohta liittyy esimerkiksi käännös- ja tulkkauspalveluihin, henkilöstö- ja taloushallintoon, hankintoihin, tietosuojaan, arkistointiin, tietopalveluun ja viestintään liittyviin asiantuntijatehtäviin. Perustuslakivaliokunnan mukaan tällaiset teknis- ja rutiiniluonteiset tehtävät ovat luonteeltaan sellaisia, että ne voivat luontevasti kuulua Tuomioistuinvirastolle (PeVL 49/2018 vp, s. 4). Perustuslakivaliokunta pitää ehdotettua kohtaa kuitenkin sen muiden perustelujen valossa ongelmallisena, sillä perustelujen (s. 57) mukaan säännös "mahdollistaisi sen, että Tuomioistuinvirastolle voidaan keskittää myös muita tehtäviä kuin mitä tässä esityksessä on ehdotettu". Säännöksen perusteluissa todetaan myös, että säännöksen nojalla "toimivalta virkaehtosopimus- ja virkajärjestelyasioissa voitaisiin myöhemmin siirtää oikeusministeriöltä Tuomioistuinvirastolle", koska "näiden tehtävien voidaan katsoa kuuluvan puheena olevan kohdan mukaisiin muihin keskushallintotehtäviin". Perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan näin väljä keskitämisvaltuus luo edellä todetut periaatteelliset näkökohdat huomioiden Tuomioistuinvirastolle laajan ja itsenäisen yleistuimivallan päättää hallinnollisista tehtävistään, mikä ei ole ongelmaton tuomioistuinhallintoa hoitavan viraston tehtävien laintasoisen sääntelyn vaatimuksen kannalta. Perustuslakivaliokunnan mukaan lakivaliokunnan tulee joko poistaa laista kyseinen kohta tai olennaisesti täsmentää sitä koskemaan teknis- ja rutiiniluonteisia tehtäviä.

Lakivaliokunta ehdottaa edellä olevan valossa, että asianomaista kohtaa täsmennetään koskemaan tuomioistuinlaitoksen teknisiä ja rutiiniluonteisia keskushallintotehtäviä.

6 §. Johtokunta. Edellä yleisperusteluissa esittämänsä viitaten lakivaliokunta ehdottaa, että pykälän 2 momenttiin lisätään uusi 6 kohta, jonka mukaan johtokunta päättää valtion virkamieslain mukaisesti muiden kuin ylimpien tuomioistuinten tuomarin virkojen perustamisesta, lakkauttamisesta ja siirtämisestä. Ehdotetun lisäyksen vuoksi hallituksen esitykseen sisältyvien 6—9 kohdan numerointi muuttuu yhtä suuremmaksi.

7 §. Johtokunnan asettaminen ja kokoonpano. Pykälässä säädetään Tuomioistuinviraston johtokunnan asettamisesta ja kokoonpanosta. Sen 4 momentissa ehdotetaan kansainvälisten suositusten mukaisesti tietyissä poliittisissa tehtävissä toimivien sulkemista pois viraston johtokunnasta. Momentin tarkoituksena on korostaa Tuomioistuinviraston johtokunnan riippumattomuutta asemaa. Sen mukaan kansanedustaja tai valtioneuvoston, maakunnanvaltuuston, maakunnan hallituksen, kunnanvaltuuston tai kunnanhallituksen jäsen ei voi toimia Tuomioistuinviraston johtokunnassa. Momenttiin on sisällytetty maakunnanvaltuuston ja maakunnan hallituksen jäsenet, koska säännöksen on tarkoitettu koskevan myös perustettavien maakuntien valtuustojen ja hallituksen jäseniä. Koska eduskunnassa parhaillaan käsiteltävänä olevan maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskevan hallituksen esityksen (HE 15/2017 vp) käsittely eduskunnassa on vielä kesken, lakivaliokunta ehdottaa, ettei Tuomioistuinviraston perustamista koskevan esityksen käsittelyssä jäädä odottamaan maakuntauudistusta. Tämän vuoksi ehdotetusta momentista tulee poistaa viittaukset maakunnanvaltuustoon ja maakunnan hallitukseen.

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenee, että ehdotetun momentin on tarkoitettu koskevan myös Ahvenanmaan maakunnan toimielimissä toimivia poliitikkoja, mutta pykälässä ei ole tarpeen nimenomaisesti mainita maakunnan itsehallinnollisten toimielinten edustajia, koska ehdo-

Valiokunnan mietintö LaVM 13/2018 vp

tettu sanamuoto "maakunnan hallitus" tarkoittaisi myös Ahvenanmaan maakuntahallitusta (HE, s. 62). Lakivaliokunta kuitenkin toteaa, etteivät ehdotetussa momentissa käytetyt ilmaisut "maakunnanvaltuusto" ja "maakunnan hallitus" kata Ahvenanmaan maakunnan toimielimiä, sillä Ahvenanmaan maakuntapäiviä ei voida verrata maakunnanvaltuustoon eikä Ahvenanmaan maakunnan hallitusta voida verrata maakunnan hallitukseen. Ahvenanmaan maakuntapäivät ja Ahvenanmaan maakunnan hallitus tulee siten mainita momentissa nimenomaisesti. Valiokunta ehdottaa momenttiin edellä mainittuja muutoksia.

12 §. Ylijohtajan kelpoisuusvaatimukset. Pykälässä ehdotetaan valtion virkamieslain 8 §:n 2 momenttiin nähdessä erityissäännöstä siitä, että Tuomioistuinviraston ylijohtajalta edellytetään ylempää oikeustieteellistä korkeakoulututkintoa. Edellä yleisperusteluissa todetu tavoin lakivaliokunta ei pidä erityistä tutkintovaatimusta perusteltuna eikä tarpeellisenä, minkä vuoksi valiokunta ehdottaa pykälän poistamista. Tästä seuraa, että Tuomioistuinviraston ylijohtajan kelpoisuusvaatimukset määräytyvät myös tutkintovaatimuksen osalta valtion virkamieslain 8 §:n 2 momentin mukaisesti. Pykälän poistamisen vuoksi hallituksen esitykseen sisältyvien 19 a luvun 13 ja 14 §:n numerointi muuttuu yhtä pienemmäksi.

V OSA. ERINÄISET SÄÄNNÖKSET

Lakiehdotuksen johtolauseen mukaan lain 20 ja 21 luvut siirretään IV A osaan. Lakiteknisistä ja selkeyssyistä valiokunta kuitenkin ehdottaa, että tämä toteutetaan lisäämällä 21 luvun jälkeen V osa otsikkoineen. Myös *johtolausetta* on tarpeen tarkistaa.

23 luku. Muutoksenhaku

7 §. Muutoksenhaku Tuomioistuinviraston päätökseen. Hallituksen esitykseen valtion virkamieslain muuttamisesta sisältyy ehdotus siitä, että tuomioistuinlain 23 lukuun lisätään uusi 7 § muutoksenhausta virkaan tai virkasuhteeseen nimittämistä tai tehtävään määräämistä koskevaan päätökseen (HE 77/2017 vp — HaVM 8/2018 vp). Eduskunta on hyväksynyt ehdotuksen ja tuomioistuinlain muutos (885/2018) on tullut voimaan 1.1.2019.

Nyt käsillä olevaan hallituksen esitykseen sisältyvä ehdotus lisätä tuomioistuinlain 23 lukuun uusi 7 § muutoksenhausta Tuomioistuinviraston päätökseen on tarpeen sovittaa yhteen edellä mainitun lainmuutoksen kanssa. Lakivaliokunta ehdottaa, että ehdotettu säännös lisätään saman sisältöisenä luvun uudeksi 8 §:ksi. Muutoksen vuoksi myös lakiehdotuksen *johtolausetta* on tarpeen tarkistaa.

Voimaantulo- ja siirtymäsäännös. Yleisperusteluissa esittämänsä viitaten lakivaliokunta ehdottaa voimaantulo- ja siirtymäsäännöksessä otettavaksi huomioon, että virkojen perustamiseen, lakkauttamiseen ja siirtämiseen sekä tuomioistuinten virkaehtosopimuksiin liittyvä toimivalta siirtyy Tuomioistuinvirastolle ehdotetun lain voimaantuloa myöhemmin eli vuoden kuluttua viraston perustamisesta. Asianomaista toimivaltaa koskevien 19 a luvun 2 §:n 2 momentin 5 kohdan ja 6 §:n 2 momentin 6 kohdan voimaantulo voidaan jättää säännöksessä avoimeksi samalla tavalla kuin on jätetty lain sekä sen 18 luvun 5 §:n ja 19 luvun 5 §:n voimaantulo.

Valiokunnan mietintö LaVM 13/2018 vp

2. Laki tuomioistuinharjoittelusta

Lakivaliokunta ehdottaa lakiehdotuksen nimikkeeseen lakiteknistä tarkistusta.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Lakivaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 136/2018 vp sisältyvät 3. ja 4. lakiehdotuksen.

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 136/2018 vp sisältyvät 1. ja 2. lakiehdotuksen. (Valiokunnan muutosehdotukset)

Eduskunta hyväksyy kaksi lausumaa. (Valiokunnan lausumaehdotukset)

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

tuomioistuinlain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tuomioistuinlain (673/2016) 1 luvun otsikko ja 1 §, 10 luvun 11 §, 11 luvun 4—6, 9 ja 11 §, 14 luvun 4 §, 17 luvun 22 §, 18 luvun 1 ja 5 §, 19 luvun 5 §, 20 luvun 6 §, 21 luvun 1—3 ja 6 § sekä
lisätään 18 luvun 5 §:ään uusi 2 momentti, lakiin uusi 19 a luku ja sen sekä 20 ja 21 luvun edelle uusi IV A osan otsikko sekä 23 lukuun uusi 8 § seuraavasti:
~~siirretään 20 ja 21 luku IV A osaan seuraavasti:~~

Valiokunnan mietintö LaVM 13/2018 vp

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Lain soveltamisala

Tässä laissa säädetään tuomioistuimista sekä tuomareista, muista tuomioistuinten jäsenistä ja muusta tuomioistuinten henkilöstöstä. Laissa säädetään myös Tuomioistuinvirastosta, tuomarinvalintalautakunnasta ja tuomarinkoulutuslautakunnasta sekä niiden tehtävistä ja henkilöstöstä.

Lakia sovelletaan korkeimpaan oikeuteen ja korkeimpaan hallinto-oikeuteen sekä niiden jäseniin kuitenkin vain, jollei korkeimmasta oikeudesta annetussa laissa (665/2005) tai korkeimmas-ta hallinto-oikeudesta annetussa laissa (1265/2006) toisin säädetä.

Valtakunnanoikeudesta säädetään erikseen.

10 luku

Tuomareiden kelpoisuusvaatimukset

11 §

Erityistä kielitaitoa edellyttävät muut tuomarin virat

Kaksikielisessä hovi- tai hallinto-oikeudessa sekä markkinaoikeudessa ja vakuutus-oikeudessa voi kielellisten oikeuksien turvaamiseksi olla riittävä määrä lainoppineen tuomarin virkoja, joi-hin nimitettävillä on oltava 10 §:n 1 momentissa tarkoitettu kielitaito.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään, kuinka monta 1 momentissa tarkoitettua virkaa kussa-kin kaksikielisessä tuomioistuimessa on. Ennen asian esittelemistä valtioneuvostolle oikeusmi-nisteriön on pyydettävä Tuomioistuinviraston lausunto 1 momentissa tarkoitettujen tuomarin vir-kojen tarpeesta.

11 luku

Päällikkötuomarin ja vakinaisen tuomarin nimittäminen

4 §

Viran julistaminen haettavaksi

Vakinainen tuomarin virka ja määräajaksi täytettävä päällikkötuomarin virka on ennen sen täyttämistä julistettava haettavaksi.

Tuomarin viran haettavaksi julistamisesta päättää:

Valiokunnan mietintö LaVM 13/2018 vp

- 1) korkein oikeus, kun haettavana on korkeimman oikeuden, hovioikeuden tai työtuomioistuimen presidentin virka;
- 2) korkein hallinto-oikeus, kun haettavana on korkeimman hallinto-oikeuden presidentin virka taikka hallinto-oikeuden, markkinaoikeuden tai vakuutuslaitoksen ylituomarin virka;
- 3) asianomainen hovioikeus, kun haettavana on kärjäoikeuden laamannin virka;
- 4) se tuomioistuin, jossa virka on, jos kyseessä on muu kuin 1—3 kohdassa tarkoitettu tuomarin virka.

5 §

Tuomioistuinviraston tehtävät tuomareita nimitettäessä

Tuomioistuinvirasto huolehtii tuomarin viran haettavaksi julistamiseen liittyvistä käytännön toimenpiteistä viran haettavaksi julistamisesta päättävän tuomioistuimen ohjeiden mukaisesti.

Tuomioistuinvirasto laatii yhteenveton hakijoiden virka-ansioista ja muista huomioon otetuista ansioista ja toimittaa sen viran haettavaksi julistamisesta päättäneelle tuomioistuimelle ja tuomioistuimelle, jossa virka on, sekä tuomarINVALINTALAUTAKUNNALLE.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitetuista toimenpiteistä huolehtii kuitenkin korkein oikeus, jos haettavana on korkeimman oikeuden presidentin, jäsenen tai esittelijän virka, ja korkein hallinto-oikeus, jos haettavana on korkeimman hallinto-oikeuden presidentin, jäsenen tai esittelijän virka.

6 §

Viran julistaminen uudelleen haettavaksi, hakuajan jatkaminen ja viranhaun peruuttaminen

Tuomarin virka voidaan pätevistä syistä julistaa uudelleen haettavaksi taikka jatkaa sen hakuaikaa. Viran aikaisemmat hakijat otetaan tällöin huomioon ilman uutta hakemusta. Viran haettavaksi julistamista koskeva ilmoitus voidaan pätevistä syistä myös peruuttaa.

Viran uudelleen haettavaksi julistamisesta, hakuajan jatkamisesta ja viranhaun peruuttamisesta päättää viran haettavaksi julistamisesta päättänyt tuomioistuin. Tuomioistuinvirasto huolehtii näihin liittyvistä käytännön toimenpiteistä lukuun ottamatta korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden virkoja, joiden osalta toimenpiteistä huolehtii kumpikin tuomioistuin itse.

9 §

Asian käsittely tuomarINVALINTALAUTAKUNNASSA

TuomarINVALINTALAUTAKUNTA pyytää ennen nimitysesityksen tekemistä lausunnon hakijoista siltä tuomioistuimelta, joka on päättänyt viran haettavaksi julistamisesta. Kärjästuomarin viran hakijoista lausunto pyydetään kuitenkin asianomaiselta hovioikeudelta ja lisäksi siltä kärjäoikeudelta, jossa virka on haettavana. Maaoikeusinsinöörin viran hakijoista on lisäksi pyydettyä Maanmittauslaitoksen lausunto. Ahvenanmaan maakunnan hallitukselta on pyydettyä lausunto ennen Ahvenanmaan kärjäoikeuden laamannin nimittämistä.

TuomarINVALINTALAUTAKUNTA voi ennen työtuomioistuimen presidentin ja työtuomioistuinneuvoksen nimitysesityksen tekemistä pyytää hakijoista lausunnon 17 luvun 13 §:ssä tarkoitetuilta

Valiokunnan mietintö LaVM 13/2018 vp

keskusjärjestöiltä ja työmarkkinalaitoksilta sekä valtiovarainministeriöltä ja Suomen Pankilta. Lautakunta voi hankkia muitakin lausuntoja ja selvityksiä sekä kuulla hakijoita ja asiantuntijoita.

Viran hakijalle on varattava ennen nimitysesityksen tekemistä tilaisuus lausua nimitysasian valmistelussa hankittujen lausuntojen ja selvitysten johdosta.

11 §

Tuomioistuimen lausunnon sisältö

Tuomioistuimen lausunnon tulee sisältää perusteltu käsitys siitä, kuka hakijoista olisi nimitettävä virkaan.

Tuomioistuimen lausunnosta tulee ilmetä tuomioistuimen perusteltu käsitys hakijoiden ansiosta ja pätevyydestä sekä keskinäisestä paremmuudesta täytettävänä olevaan virkaan.

14 luku

Toimiminen toisessa tuomioistuimessa ja siirtäminen

4 §

Tuomarin siirtäminen tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelyssä

Tuomarin siirtämiseen tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelyssä sovelletaan, mitä valtion virkamieslain 5 a §:ssä, 5 b §:n 2 momentissa ja 5 c §:n 1 momentissa säädetään valtionhallinnon toimintojen uudelleenjärjestelystä.

Jos 1 momentin perusteella siirrettävä virka uudelleenjärjestelyn jälkeen sijaitsee muualla kuin tuomarin työssäkäyntialueella, eikä tuomari suostu siirtoon, hänet on pyrittävä siirtämään työssäkäyntialueellaan sijaitsevaan toiseen tuomarin virkaan. Jos tällaista virkaa ei ole, tuomari voidaan suostumuksellaan siirtää työssäkäyntialueen ulkopuolella sijaitsevaan tuomarin virkaan tai muuhunkin virkaan. Jos tuomarin viran tilalle uudelleenjärjestelyssä perustetaan uusi virka, joka ei ole tuomarin virka, tuomarilla on kuitenkin ensisijaisesti oikeus tulla nimitetyksi tuomarin virkaan.

Tuomari voidaan siirtää vain virkaan, jonka kelpoisuusvaatimukset hän täyttää ja jota voidaan pitää hänelle sopivana. Tuomarin virkaan siirrettäessä noudatetaan tuomarin nimittämisestä säädettyä menettelyä. Virkaa ei kuitenkaan julisteta haettavaksi ja tuomarin viran täyttämistä koskevan tuomioistuimen lausunnon antaa korkein oikeus tai korkein hallinto-oikeus sen mukaan, mitä tuomioistuinta uudelleenjärjestely koskee.

Jos tuomari ilman pätevää syytä kieltäytyy vastaanottamasta hänelle osoitettua virkaa, hänelle voidaan antaa ero. Asian käsittelee korkein hallinto-oikeus Tuomioistuinviraston hakemuksesta. Asia on käsiteltävä kiireellisenä lainkäyttöasiana.

Valiokunnan mietintö LaVM 13/2018 vp

17 luku

Asiantuntijajäsenet

22 §

Asiantuntijajäsenten palkkio

Asiantuntijajäsenelle maksetaan valtion varoista kohtuullinen palkkio ja korvaus. Niiden perusteet ja määrät vahvistaa Tuomioistuinvirasto.

18 luku

Asessorit

1 §

Asessorin virat

Hovioikeudessa, hallinto-oikeudessa, markkinaoikeudessa, työtuomioistuimessa ja vakuutus-oikeudessa voi olla koulutustarkoituksessa määrääjäksi täytettäviä asessorin virkoja, joihin nimitetään kolmeksi vuodeksi. Nimitystä voidaan erityisestä syystä jatkaa enintään kahdella vuodella.

Kaksi vuotta asessorin tehtävässä toiminut henkilö voi toimia toimikaudestaan jäljellä olevan ajan myös muussa tuomarin tehtävässä kuin asessorin tehtävässä tai esittelijänä korkeimmassa oikeudessa tai korkeimmassa hallinto-oikeudessa.

Asessorin nimittämisessä noudatetaan, mitä 12 luvussa säädetään tuomarin nimittämisestä määräaikaan virkasuhteeseen. Asessorin viran haettavaksi julistamisesta, viran uudelleen haettavaksi julistamisesta, hakuajan jatkamisesta ja viranhaun peruuttamisesta päättää tuomarinkoulutuslautakunta. Tuomioistuinvirasto huolehtii 11 luvun 5 ja 6 §:ssä tarkoitetuista viran haettavaksi julistamiseen liittyvistä käytännön toimenpiteistä sekä hakijoiden ansioita koskevan yhteenvedon laatimisesta ja toimittamisesta tuomarinkoulutuslautakunnalle.

5 §

Keskeyttäminen

~~Päällikkötuomari voi perustellusta syystä myöntää asessorille luvan koulutusohjelman keskeyttämiseen. Keskeytynyt ohjelma voidaan suorittaa loppuun siinä tuomioistuimessa, jossa se on aloitettu.~~

Asessorin nimityksestä säädetyn estämättä se tuomioistuin, jossa asessorin virka on, voi virkasuhdetta haettavaksi julistamatta nimittää asessorin tämän hakemuksesta asessorin virkaan 1 momentin perusteella suorittamatta jäänyttä toimikautta vastaavaksi määrääjäksi.

Valiokunnan mietintö LaVM 13/2018 vp

19 luku

Muu henkilöstö

5 §

Kansliapäällikkö ja muu henkilöstö

Tuomioistuimessa voi olla kansliapäällikön, hallintojohtajan tai hallintopäällikön virka tai muu vastaava virka, jonka tehtäviin kuuluu tuomioistuimen hallinnosta huolehtiminen. Tuomioistuimessa voi olla myös muuta virka- ja työsopimussuhteista henkilöstöä.

Kansliapäällikön kelpoisuusvaatimuksena on soveltuva ylempi korkeakoulututkinto. Muun henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista voidaan määrätä tuomioistuimen työjärjestyksessä, jos se on asianomaiseen virkaan kuuluvien tehtävien hoitamiseksi perusteltua.

Asianomainen tuomioistuin nimittää tässä pykälässä tarkoitettut virkamiehet sekä ottaa palvelukseensa työsopimussuhteisen henkilökunnan.

IV A OSA

TUOMIOISTUINVIRASTO JA LAUTAKUNNAT

19 a luku

Tuomioistuinvirasto

1 §

Tuomioistuinvirasto

Tuomioistuinten toimintaedellytyksistä huolehtimista sekä toiminnan kehittämistä, suunnittelua ja tukemista varten on oikeusministeriön hallinnonalalla Tuomioistuinvirasto. **Tuomioistuinvirasto on itsenäinen virasto.**

2 §

Tuomioistuinviraston tehtävät

Tuomioistuinviraston tehtävänä on huolehtia siitä, että tuomioistuimet kykenevät käyttämään tuomiovaltaa laadukkaasti ja että tuomioistuinten hallinto on tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti järjestetty.

Tuomioistuinviraston tulee erityisesti:

Valiokunnan mietintö LaVM 13/2018 vp

- 1) tehdä oikeusministeriölle ehdotus tuomioistuinten toimintamenomäärärahoista sekä päättää hyväksytyn talousarvion mukaisesti määrärahojen jakamisesta tuomioistuimille siltä osin kuin määrärahaa ei ole myönnetty suoraan tuomioistuimelle;
- 2) huolehtia tuomioistuinten toimitilahallinnosta siltä osin kuin sitä koskeva päätösvalta ei kuulu oikeusministeriölle;
- 3) huolehtia tuomioistuinten tietojärjestelmien ylläpidosta ja kehittämisestä;
- 4) huolehtia koulutuksen järjestämisestä tuomareille ja tuomioistuinten muulle henkilöstölle, yhteistyössä 21 luvussa tarkoitetun tuomarinkoulutuslautakunnan kanssa;
- 5) päättää tuomioistuinten virkojen perustamiseen, lakkauttamiseen, siirtämiseen ja virkajärjestelyihin liittyvistä asioista sekä hoitaa tuomioistuinten palveluksessa olevia koskevia palvelussuhdeasioita siltä osin kuin ne eivät kuulu tuomioistuimelle tai muulle viranomaiselle; (Uusi)
- 6) tukea tuomioistuimia niiden viestinnässä;
- 7) seurata tuomioistuinten toiminnan tuloksellisuutta sekä tehdä sitä koskevia selvityksiä ja arvioita;
- 8) toimia valtakunnallisissa kehittämis- ja muissa hankkeissa tuomioistuinlaitosta edustavana virastona, jollei asia kuulu tuomioistuimelle, valtioneuvostolle tai muulle viranomaiselle;
- 9) osallistua tuomioistuinlaitoksen toiminnan yleiseen kehittämiseen;
- 10) edistää, tukea ja sovittaa yhteen tuomioistuimia ja niiden toimintaa koskevia kehittämissankkeita;
- 11) tehdä valtioneuvostolle lainsäädäntö-, toimenpide- tai kehittämisaloitteita omalla toimialallaan;
- 12) osallistua toimialallaan kansainväliseen yhteistyöhön;
- 13) huolehtia muista tuomioistuinlaitoksen teknisistä ja rutiiniluonteisista keskushallintotehtävistä;
- 14) tehdä oikeusministeriölle ehdotus tuomarinvalintalautakunnan ja tuomarinkoulutuslautakunnan toimintamenomäärärahoista ja päättää määrärahojen jakamisesta lautakunnille sekä huolehtia muista lautakuntia koskevistä keskushallintotehtävistä.

3 §

Tuomioistuinten asema

Tuomioistuinviraston on otettava toiminnassaan huomioon tuomioistuinten riippumattomuus sekä ylimmille tuomioistuimille perustuslaissa säädetty tehtävät ja asema.

Mitä 2 §:ssä säädetään, ei rajoita tuomioistuimille säädettyä toimivaltaa.

4 §

Ylimpien tuomioistuinten kuuleminen

Tuomioistuinviraston on varattava korkeimmalle oikeudelle ja korkeimmalle hallinto-oikeudelle tilaisuus lausua muita tuomioistuimia koskevasta talousarvioehdotuksesta sekä viraston talousarvioehdotuksesta. Ylimpien tuomioistuinten kannanotot on saatettava oikeusministeriön tietoon.

Valiokunnan mietintö LaVM 13/2018 vp

Korkeimmalle oikeudelle ja korkeimmalle hallinto-oikeudelle on varattava tilaisuus lausua muustakin sellaisesta Tuomioistuinviraston käsiteltävänä olevasta asiasta, jolla voi olla tuomioistuinlaitokselle suuri periaatteellinen merkitys.

5 §

Johtaminen

Tuomioistuinvirastossa on johtokunta ja ylijohtaja.

6 §

Johtokunta

Tuomioistuinviraston ylin päättävä toimielin on johtokunta.

Johtokunta:

- 1) päättää Tuomioistuinviraston toiminnan ja talouden keskeisistä tavoitteista, strategiasta ja ohjauksen periaatteista;
- 2) päättää oikeusministeriölle annettavista tuomioistuinten ja Tuomioistuinviraston talousarvioehdotuksista;
- 3) päättää määrärahojen jakamisesta tuomioistuimille hyväksytyn valtion talousarvion mukaisesti siltä osin kuin määrärahaa ei ole myönnetty suoraan tuomioistuimelle;
- 4) vahvistaa tuomioistuinten ja Tuomioistuinviraston kirjanpidon ja varainhoidon valvonnan järjestämisen yleiset periaatteet;
- 5) hyväksyy Tuomioistuinviraston kannalta merkittävät tai periaatteellisesti tärkeät sopimukset ja antaa lausunnon viraston toimialaa koskevassa periaatteellisesti tärkeässä asiassa;
- 6) päättää valtion virkamieslain mukaisesti muiden kuin ylimpien tuomioistuinten tuomarin virkojen perustamisesta, lakkauttamisesta ja siirtämisestä; (Uusi)
- 7) päättää 14 luvun 4 §:n 4 momentissa tarkoitetun tuomarin erottamista koskevan hakemuksen tekemisestä;
- 8) nimittää ylijohtajan, irtisanoo tai päättää ylijohtajan virkasuhteen sekä tekee muut ylijohtajan virkasuhdetta koskevat merkittävät päätökset;
- 9) vahvistaa Tuomioistuinviraston työjärjestyksen;
- 10) tekee muut päätökset, jotka ovat Tuomioistuinviraston toiminnan ja tehtävien kannalta merkittäviä.

7 §

Johtokunnan asettaminen ja kokoonpano

Valtioneuvosto asettaa Tuomioistuinviraston johtokunnan viideksi vuodeksi kerrallaan sille 8 §:ssä säädetyn mukaisesti esitettyjen ehdokkaiden joukosta.

Johtokunnassa on yksi korkeimman oikeuden tuomari, yksi korkeimman hallinto-oikeuden tuomari sekä yksi tuomari hovioikeuksista, yksi käräjäoikeuksista, yksi hallinto-oikeuksista ja yksi erityistuomioistuimista. Johtokunnassa on lisäksi yksi tuomioistuinten muuhun henkilös-

Valiokunnan mietintö LaVM 13/2018 vp

töön kuuluva jäsen sekä yksi jäsen, jolla on erityisesti julkishallinnon johtamisen asiantuntemusta. Kullakin jäsenellä on henkilökohtainen varajäsen.

Tuomarijäsenistä yhden on oltava hovioikeuden tai käräjäoikeuden päällikkötuomari ja yhden hallinto-oikeuden tai erityistuomioistuimen päällikkötuomari.

Kansanedustaja **tai Ahvenanmaan maakuntapäivien**, valtioneuvoston, ~~maakunnanvaltuuston, maakunnan hallituksen, Ahvenanmaan maakunnan hallituksen~~, kunnanvaltuuston tai kunnanhallituksen jäsen ei voi toimia Tuomioistuinviraston johtokunnassa.

8 §

Johtokunnan jäsen ehdokkaiden nimeäminen

Tuomioistuinviraston johtokunta asetetaan sen jälkeen, kun:

- 1) korkein oikeus on nimennyt keskuudestaan ehdokkaan jäseneksi ja varajäseneksi;
- 2) korkein hallinto-oikeus on nimennyt keskuudestaan ehdokkaan jäseneksi ja varajäseneksi;
- 3) hovioikeuksien ja käräjäoikeuksien päällikkötuomarit ovat ilmoittautumisten perusteella nimenneet käräjäoikeuksien ja hovioikeuksien ehdokkaat jäseniksi ja varajäseniksi ja hallinto-oikeuksien ja erityistuomioistuinten päällikkötuomarit ovat ilmoittautumisten perusteella nimenneet hallinto-oikeuksien ja erityistuomioistuinten ehdokkaat jäseniksi ja varajäseniksi; ennen nimeämisiä edellä tässä kohdassa tarkoitettujen tuomioistuinten päällikkötuomareiden on keskusteltava nimeämisistä keskenään ja kuultava tuomareita edustavia työntekijäjärjestöjä; ja

- 4) päällikkötuomarit ovat nimenneet 3 kohdassa säädettyssä menettelyssä tuomioistuinten muun henkilöstön ehdokkaan jäseneksi ja varajäseneksi kyseistä henkilöstöä edustavia työntekijäjärjestöjä kuultuaan.

Oikeusministeriö ilmoittaa johtokunnan tehtävien avoinna olemisesta ja pyytää 1 momentissa tarkoitettua nimeämistä. Edellä 1 momentin 3 ja 4 kohdassa tarkoitettuja ehdokkaita jäseniksi ja varajäseniksi nimetään kaksi kertaa niin monta kuin on asetettavia jäseniä ja varajäseniä.

Jos johtokunnan jäsen tai varajäsen ei ole enää nimeämisensä perusteena olleessa virassa tai tehtävässä tai jos hänet on valittu 7 §:n 4 momentissa tarkoitettuun tehtävään, on hänen tilalleen nimettävä uusi jäsen tai varajäsen johtokunnan jäljellä olevaksi toimikaudeksi. Uutta jäsentä ei kuitenkaan ole nimettävä sillä perusteella, että 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettu päällikkötuomari kesken toimikauden siirtyy muuhun tuomarin virkaan tai mainitussa kohdassa tarkoitettu muu tuomari kuin päällikkötuomari nimitetään päällikkötuomarin virkaan.

9 §

Johtokunnan puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja

Johtokunta valitsee keskuudestaan puheenjohtajan sekä sen mukaan kuin työjärjestyksessä määrätään yhden tai useamman varapuheenjohtajan.

10 §

Johtokunnan päätöksenteko

Johtokunta on päätösvaltainen, kun läsnä on vähintään neljä jäsentä tai varajäsentä.

Valiokunnan mietintö LaVM 13/2018 vp

Johtokunnan päätökseksi tulee se mielipide, jota enemmistö on kannattanut. Jos äänet menevät tasan, ratkaisee puheenjohtajan ääni.

Johtokunnan päätösmenettelystä ja esittelystä sen yhteydessä voidaan antaa tarkempia määräyksiä Tuomioistuinviraston työjärjestyksessä.

11 §

Ylijohtaja

Tuomioistuinvirastoa johtaa ylijohtaja.

Ylijohtaja ratkaisee asiat, joita ei säädetä tai työjärjestyksessä määrätä johtokunnan tai muun virkamiehen ratkaistaviksi.

Ylijohtajan oikeudesta siirtää asia muun virkamiehen ratkaistavaksi määrätään työjärjestyksessä. Ylijohtaja voi ottaa siirtämänsä tai muutoin muun virkamiehen ratkaistavaksi kuuluvan asian itse ratkaistavakseen.

~~12 §~~

~~*Ylijohtajan kelpoisuusvaatimukset*~~

~~Sen lisäksi, mitä valtion virkamieslain (750/1994) 8 §:n 2 momentissa säädetään, ylijohtajan kelpoisuusvaatimuksena on muu oikeustieteen ylempi korkeakoulututkinto kuin kansainvälisen ja vertailevan oikeustieteen maisterin tutkinto.~~

12 §

Muu henkilöstö

Ylijohtajan lisäksi Tuomioistuinvirastossa on muuta henkilöstöä sen mukaan kuin työjärjestyksessä määrätään. Muuhun henkilöstöön kuuluvien virkamiesten kelpoisuusvaatimuksista voidaan määrätä viraston työjärjestyksessä, jos se on asianomaiseen virkaan kuuluvien tehtävien hoitamiseksi perusteltua.

13 §

Työjärjestys

Tarkemmat määräykset Tuomioistuinviraston toiminnasta, organisaatiosta ja henkilöstöstä sekä työskentelyn järjestämisestä ja asioiden käsittelystä virastossa annetaan työjärjestyksessä.

Valiokunnan mietintö LaVM 13/2018 vp

20 luku

Tuomarinvalintalautakunta

6 §

Tuomarinvalintalautakunnan henkilöstö

Tuomarinvalintalautakunnalla on sihteeri. Lautakunnalla voi lisäksi olla sivutoimisia esittelijöitä. Sihteerin ja sivutoimisen esittelijän tehtävänä on valmistella ja esitellä lautakunnassa tehtävät nimitysesitykset ja lausunnot. Lisäksi sihteeri huolehtii lautakunnan muun toiminnan järjestämisestä.

Sihteerillä ja sivutoimisella esittelijällä tulee olla oikeustieteen muu ylempi korkeakoulututkinto kuin kansainvälisen ja vertailevan oikeustieteen maisterin tutkinto ja hyvä tuomioistuimien toiminnan tuntemus.

Tuomarinvalintalautakunta nimittää sihteerin ja sivutoimiset esittelijät määrääjäksi. Tuomioistuinvirasto huolehtii lautakunnan muiden sihteeripalveluiden järjestämisestä ja voi osoittaa henkilöstöään lautakunnan tehtävien hoitamista varten. Tehtävien kelpoisuusvaatimuksista voidaan määrätä lautakunnan työjärjestyksessä.

21 luku

Tuomarinkoulutuslautakunta

1 §

Tuomarinkoulutuslautakunnan tehtävät

Tuomarinkoulutuslautakunnan tehtävänä on:

1) huolehtia tuomioistuinten jäsenille, esittelijöille, valmistelijoille, käräjänotaareille ja muulle henkilöstölle järjestettävän koulutuksen suunnittelusta yhteistyössä Tuomioistuinviraston ja tuomioistuinten kanssa;

2) huolehtia 18 luvun 2 §:ssä ja 6 §:n 1 momentissa tarkoitettujen kokeiden ja suoritusten suunnittelusta ja järjestämisestä;

3) huolehtia asessorin virkoja koskevan hakumenettelyn järjestämisestä sekä asessoreiden esi-valinnasta;

4) huolehtia tuomioistuinharjoittelusta annetun lain mukaisten harjoittelupaikkojen keskitetyn hakumenettelyn järjestämisestä sekä käräjänotaarien valinnasta ja nimittämisestä;

5) antaa hovioikeuksille, hallinto-oikeuksille, markkinaoikeudelle, työtuomioistuimelle ja vakuutusosastolle ohjeita 18 luvun 4 §:n 2 momentissa tarkoitetun asessorin henkilökohtaisen opintosuunnitelman sisällöstä;

6) antaa käräjäoikeuksille, hovioikeuksille ja hallinto-oikeuksille ohjeita tuomioistuinharjoittelusta annetun lain 12 §:ssä tarkoitetun harjoittelusuunnitelman sisällöstä;

7) antaa pyynnöstä Tuomioistuinvirastolle lausunto tuomioistuinlaitoksen johtamiskoulutukseen tai muuhun koulutukseen valittavista henkilöistä;

Valiokunnan mietintö LaVM 13/2018 vp

8) myöntää 18 luvun 6 §:n 2 momentissa tarkoitettu oikeus käyttää tuomarikoulutetun nimitystä;

9) myöntää tuomioistuinharjoittelusta annetun lain 18 §:ssä tarkoitettu varatuomarin arvonimi.

2 §

Tuomarinkoulutuslautakunnan asettaminen ja kokoonpano

Tuomarinkoulutuslautakunnan asettaa valtioneuvosto viideksi vuodeksi kerrallaan.

Tuomarinkoulutuslautakunnassa on puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja kahdeksan muuta jäsentä. Puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja neljä jäsentä ovat vakinaisessa virassa olevia tuomareita. Muina jäseninä on yksi syyttäjä, yksi asianajaja, yksi oikeustieteellistä tutkimusta ja opetusta edustava jäsen sekä yksi Tuomioistuinvirastoa edustava jäsen. Kullakin jäsenellä on henkilökohtainen varajäsen.

Lautakunnan tuomarijäsenten tulee edustaa tasapuolisesti eri tuomioistuimia, ja tuomarijäsenistä vähintään yhden on oltava päällikkötuomari.

3 §

Tuomarinkoulutuslautakunnan jäsenten nimeäminen

Tuomarinkoulutuslautakunta asetetaan sen jälkeen, kun:

1) tuomarinvalintalautakunta on nimennyt puheenjohtajan, varapuheenjohtajan ja muut tuomarijäsenet sekä heidän varajäsenensä ilmoittautumisten perusteella;

2) valtakunnansyyttäjä on nimennyt syyttäjiä edustavan jäsenen ja varajäsenen;

3) Suomen Asianajajaliitto on nimennyt jäsentensä keskuudesta asianajajakuntaa edustavan jäsenen ja varajäsenen;

4) oikeusministeriö on nimennyt oikeustieteellistä tutkimusta ja opetusta edustavan jäsenen ja varajäsenen;

5) Tuomioistuinvirasto on nimennyt oman jäsenensä ja varajäsenensä.

Mitä 20 luvun 3 §:n 1 ja 3 momentissa säädetään tuomarinvalintalautakunnan jäsenten ja varajäsenten nimeämisestä, sovelletaan myös tuomarinkoulutuslautakunnan nimeämiseen.

6 §

Tuomarinkoulutuslautakunnan henkilöstö

Tuomarinkoulutuslautakunnalla on sihteeri. Lautakunnalla voi lisäksi olla sivutoimisia esittelijöitä. Sihteerin ja sivutoimisen esittelijän tehtävänä on valmistella ja esitellä lautakunnassa esillä olevat asiat. Lisäksi sihteeri huolehtii lautakunnan muun toiminnan järjestämisestä.

Sihteerillä ja sivutoimisella esittelijällä tulee olla soveltuva ylempi korkeakoulututkinto ja hyvä tuomioistuinten toiminnan tai aikuiskoulutuksen tuntemus.

Tuomarinkoulutuslautakunta nimittää sihteerin ja sivutoimiset esittelijät. Tuomioistuinvirasto huolehtii lautakunnan muiden sihteeripalveluiden järjestämisestä ja voi osoittaa henkilöstöään lautakunnan tehtävien hoitamista varten. Tehtävien kelpoisuusvaatimuksista voidaan määrätä lautakunnan työjärjestyksessä.

Valiokunnan mietintö LaVM 13/2018 vp

V OSA

ERINÄISET SÄÄNNÖKSET

23 luku

Muutoksenhaku

8 §

Muutoksenhaku Tuomioistuinviraston päätökseen

Tuomioistuinviraston 19 a luvun nojalla tekemään päätökseen saa vaatia oikaisua siten kuin hallintolaissa säädetään.

Tuomioistuinviraston oikaisuvaatimuksen johdosta antamaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla viraston sijaintipaikan mukaan määräytyvään hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta korkeimmalta hallinto-oikeudelta vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Lain 18 luvun 5 § ja 19 luvun 5 § tulevat kuitenkin voimaan jo päivänä kuuta 20 . Lain 19 a luvun 2 §:n 2 momentin 5 kohta ja 6 §:n 2 momentin 6 kohta tulevat voimaan vasta päivänä kuuta 20 .

2.

Laki

tuomioistuinharjoittelusta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tuomioistuinharjoittelusta annetun lain (674/2016) 4, 16 ja 17 §, sellaisena kuin niistä on 16 § laissa 1005/2016, seuraavasti:

Valiokunnan mietintö LaVM 13/2018 vp

4 §

Harjoittelupaikkojen julistaminen haettaviksi

Tuomarinkoulutuslautakunta julistaa harjoittelupaikat haettaviksi keskitetysti kerran vuodessa. Tuomioistuinvirasto huolehtii tuomioistuinlain 11 luvun 5 ja 6 §:ssä tarkoitetuista viran haettavaksi julistamiseen liittyvistä käytännön toimenpiteistä ja hakijoiden ansioita koskevan yhteenvedon laatimisesta.

Hakuilmoituksessa on mainittava, jos harjoittelu voi tapahtua kärjäoikeuden lisäksi osittain hovi- tai hallinto-oikeudessa.

Tuomarinkoulutuslautakunta päättää tarvittaessa kärjänotaarin viran uudelleen haettavaksi julistamisesta, hakuajan jatkamisesta ja viranhauun peruuttamisesta.

16 §

Laamannin määräykseen perustuva kärjänotaarin toimivalta kärjäoikeudessa

Laamanni voi määrätä virassa kaksi kuukautta olleen kärjänotaarin toimimaan yksittäisessä asiassa:

1) puheenjohtajana, jos asia on riita-asia, joka koskee asuinhuoneiston vuokrausta tai jossa riidan kohteena oleva rahamäärä taikka omaisuuden tai etuuden arvo on pääomaltaan enintään 20 000 euroa;

2) jäsenenä oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 1 §:n 2 momentissa ja 11 §:ssä tarkoitettussa kokoonpanossa;

3) jäsenenä oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 3 §:ssä tarkoitettussa kokoonpanossa;

4) jäsenenä oikeudenkäymiskaaren 6 luvun 1 §:ssä ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 6 luvun 11 §:ssä tarkoitettussa tapauksessa;

5) puheenjohtajana oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettussa kokoonpanossa rikosasiassa, jossa mistään syytteessä tarkoitettusta yksittäisestä rikoksesta ei syytteessä mainittujen seikkojen vallitessa tehtynä ole säädetty muuta rangaistusta kuin rikesakko, sakko tai vankeutta enintään kaksi vuotta eikä vastaaja ole syytteessä tarkoitettun rikoksen johdosta vangittuna, matkustuskiellossa tai virantoimituksesta pidätettynä.

Oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 1 §:n 2 momentissa ja 3 §:ssä tarkoitettussa kokoonpanossa puheenjohtajan ja yhden muun jäsenen on oltava kärjäoikeuden laamanni tai kärjätuomari.

Kärjänotaaria ei saa määrätä käsittelemään yksin tai kärjäoikeuden puheenjohtajana asiaa, jota laatunsa tai laajuutensa vuoksi on pidettävä vaikeana ratkaista.

17 §

Keskeyttäminen

Päällikkötuomari voi perustellusta syyistä myöntää kärjänotaarille luvan tuomioistuinharjoittelun keskeyttämiseen. Keskeytynyt harjoittelujakso voidaan suorittaa loppuun siinä tuomioistuimessa, jossa se on aloitettu.

Valiokunnan mietintö LaVM 13/2018 vp

Käräjänotaarin nimittämisestä säädetyn estämättä päällikkötuomari nimittää notaarin 1 momentin perusteella suorittamatta jäänyttä harjoittelujaksoa vastaavaksi määräajaksi keskeytyneen harjoittelujakson loppuun suorittamiseksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 ____.

3.

Laki

käräjäoikeuden lautamiehistä annetun lain 3 ja 12 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan käräjäoikeuden lautamiehistä annetun lain (675/2016) 3 ja 12 § seuraavasti:

3 §

Lautamiesten lukumäärän vahvistaminen ja muuttaminen

Käräjäoikeuden lautamiesten lukumäärän vahvistaa Tuomioistuinvirasto. Jos käräjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluu useampia kuntia, Tuomioistuinvirasto vahvistaa kunkin kunnan alueelta valittavien lautamiesten määrän ensisijaisesti kuntien henkikirjoitettujen asukkaiden lukumäärän suhteessa. Jokaisesta kunnasta on kuitenkin valittava vähintään yksi lautamies.

Lautamiesten määrä voidaan kunnanvaltuuston tai käräjäoikeuden esityksestä muuttaa, jos tuomiopiiriin kuuluvien kuntien asukkaiden tai käräjäoikeudessa oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 1 §:ssä tarkoitettussa kokoonpanossa käsiteltävien asioiden määrä on oleellisesti muuttunut.

Kunnallisen tai oikeudellisen jaotuksen muuttuessa Tuomioistuinvirasto voi muuttaa lautamiesten määrän ilman 2 momentissa tarkoitettua esitystä. Lautamiesten määrän muuttuessa Tuomioistuinvirasto voi samalla määrätä, että asianomaisten kuntien alueilta valittujen lautamiesten vaali on toimitettava uudelleen jäljellä olevaksi vaalikaudeksi.

Ennen lautamiesten määrän vahvistamista tai muuttamista käräjäoikeudelle ja käräjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluvalla kunnalla on varattava tilaisuus antaa asiassa lausunto.

12 §

Lautamiehen palkkio ja kustannusten korvaus

Lautamiehelle maksetaan valtion varoista:

Valiokunnan mietintö LaVM 13/2018 vp

- 1) palkkiota;
- 2) korvausta ansionmenetyksestä ja kustannuksista, joita lautamiestoimen vuoksi aiheutuu sijaisen palkkaamisesta, lastenhoidon järjestämisestä tai muusta vastaavasta syystä;
- 3) matkakustannusten korvausta ja päivärahaa.

Lautamiehen palkkion, korvausten ja päivärahan tarkemmat perusteet ja määrän vahvistaa Tuomioistuinvirasto.

Lautamies, joka katsoo, että hän ei ole saanut 1 ja 2 momentin mukaista palkkiota tai korvausta, saa vaatia oikaisua asianomaisen käräjäoikeuden laamannilta. Jollei oikaisuvaatimusta ole tehty vuoden kuluessa sen kalenterivuoden päättymisestä, jonka aikana suorituksen olisi pitänyt tapahtua, oikeus kyseisiin etuisuuksiin on menetetty. Oikaisuvaatimuksesta annettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Hallinto-oikeuden päätökseen ei saa valittamalla hakea muutosta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 ____.

4.

Laki

turvataarkastuksista tuomioistuimissa annetun lain 7 §:n kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Tällä lailla kumotaan turvataarkastuksista tuomioistuimissa annetun lain (1121/1999) 7 §.

2 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 ____.

Valiokunnan lausumaehdotukset

1. *Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa Tuomioistuinviraston perustamista koskevan uudistuksen toimivuutta ja vaikutuksia tuomareiden koulutukseen sekä tuomarinkoulutuslautakunnan samoin kuin tuomarINVALINTALAUTAKUNNAN asemaan ja tehtäviin sekä antaa asias- ta selvityksen vuoden 2023 loppuun mennessä.*

Valiokunnan mietintö LaVM 13/2018 vp

2. *Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa Tuomioistuinviraston perustamista koskevan uudistuksen toimivuutta ja vaikutuksia kiinnittäen erityistä huomiota tuomioistuinten riippumattomuuteen ja oikeusturvaan, oikeusministeriön ja viraston väliseen suhteeseen ja tehtävienjakoon, viraston johtamisjärjestelmän ja johtokunnan kokoonpanon toimivuuteen sekä voimavarojen riittävyyteen sekä antaa lakivaliokunnalle edellä mainituista seikoista selvityksen vuoden 2025 loppuun mennessä.*

Helsingissä 16.1.2019

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Kari Tolvanen kok
jäsen Eeva-Johanna Eloranta sd
jäsen Ari Jalonen sin
jäsen Johanna Karimäki vihr
jäsen Pia Kauma kok
jäsen Niilo Keränen kesk
jäsen Antero Laukkanen kd
jäsen Hanna-Leena Mattila kesk
jäsen Ilmari Nurminen sd
jäsen Veera Ruoho kok
jäsen Ville Tavio ps
varajäsen Matti Torvinen sin

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Tuokila